

Laste saamise ja kasvatamise toetamine:

analüüs ja ettepanekud

26.08.2025

SOTSIAALMINISTEERIUM

Sotsiaalministeerium, 26.08.2025

Laste saamise ja kasvatamise toetamine: noppeid analüüsi tulemustest

Allan Puur

Suur tänu kõigile panustanutele:

Mare Ainsaar, Lea Danilson-Järg, Mark Gortfelder, Kairi Kasearu, Martin Klesment, Gerli Lehe,
Leen Rahnur, Alis Tammur, Ulvi Tüllinen, Hanna Vseviov

Teemad

- ▶ **Sündimuse vähenemise kulg**
- ▶ **Sündimuse vähenemist mõjutavad tegurid**
  - Demograafilised tegurid
  - Sotsiaalmajanduslikud tegurid
  - Kultuurilised tegurid
  - Tervisetegurid
- ▶ **Prognoosid: väikese sündimuse mõju ühiskonnale**
- ▶ **Poliitikameetmed ja nende mõju**

Milline tulevik meid ootab?

▶ Statistikaamet (2024), ÜRO rahvastikuosakond (2024)

▶ Rahvaarv (1 370 000)

SA põhistsenaarium – 1 207 000* -12%

SA rändeta stsenaarium – 994 000* -27%

ÜRO põhistsenaarium – 829 000** -40%

▶ 20-64-aastate arv (791 000)

SA põhistsenaarium – 594 000* -25%

SA rändeta stsenaarium – 480 000* -39%

ÜRO põhistsenaarium – 401 000** -49%

▶ Laste ja noorte (0–19) arv (293 000)

SA põhistsenaarium – 215 000* -27%

SA rändeta stsenaarium – 182 000* -38%

ÜRO põhistsenaarium – 133 000** -54%

1991 456 000

-53%

-60%

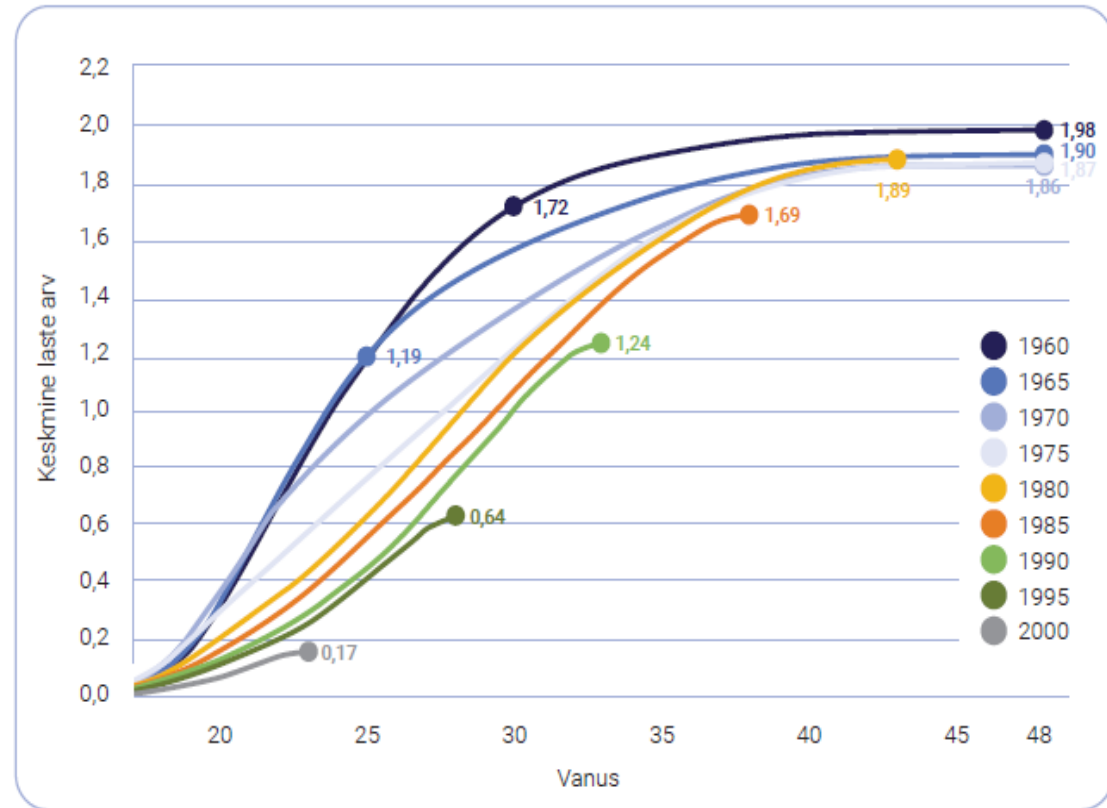
-71%

Andmed prognoosiperioodi lõpul: * 2085, ** 2100

Milline oli olukord enne praegust kümnenndit?

- ▶ Sündide arvu vähenemise tingis peamiselt **lapsevanemaks saamise ea tõus**.
- ▶ Perekasvua lõpuks sündinud **tegelik laste arv** püsis kõrge (keskmiselt 1,8-1,9 last).
- ▶ **Soovitud laste arv** oli taastetasemest (2,1 last) kõrgem.
- ▶ Hästitoimiv **Põhjamaade mudel**.

JOONIS 4. Vanuskumulatiivne laste arv, Eesti naiste sünnipõlvkonnad 1960–2000

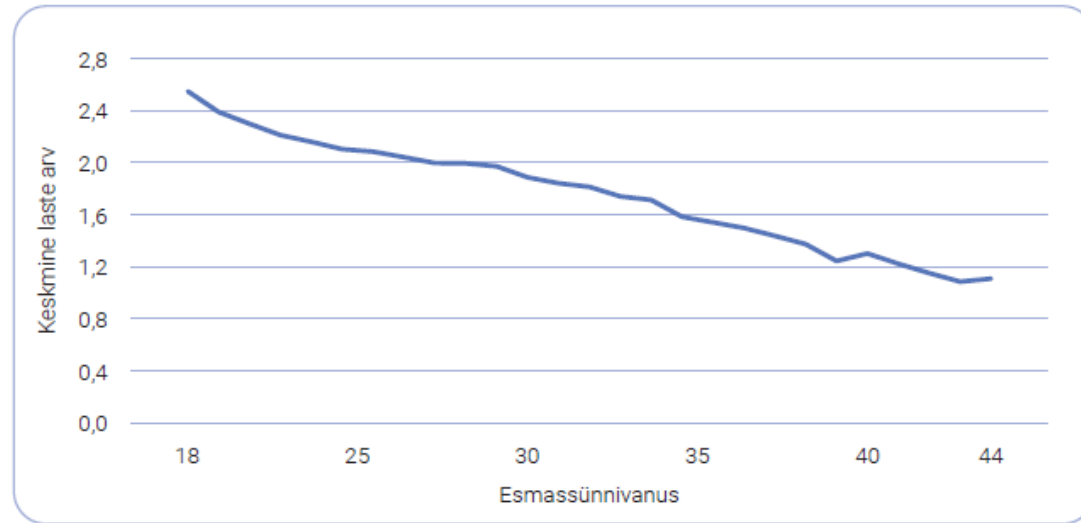

Allikas: Rahvastikuregistri andmed seisuga 01.01.2024. TLÜ EDK arvutused.

Praegune olukord: kriisid ja demograafilised tegurid

- ▶ **Järjestikused kriisid:** COVID, elukalliduse tõus, sõda Ukrainas.
- ▶ Potentsiaalsete **lapsevanemate arv** on vähenenud. Vähenemine jätkub.
- ▶ **Lapsevanemaks saamise iga** on hilisem kui eales varem. 2024. aastal oli emade keskmine vanus esimese lapse sünnil 28,9 aastat. Tõus jätkub.

JOONIS 6. Esimese lapse saamise vanuse seos keskmise laste arvuga viljakuse lõpus, Eesti naiste sünnipõlvkonnad 1970–1978

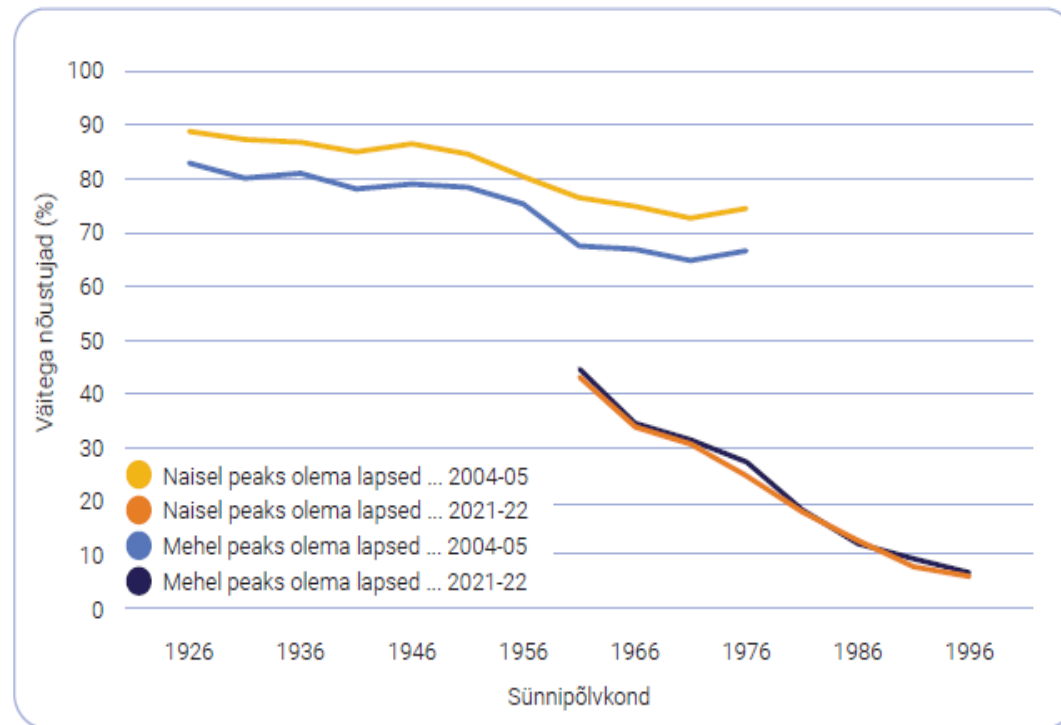
Allikas: Rahvastikuregistri andmed seisuga 01.01.2024. TLÜ EDK arvutused.

Praegune olukord: kultuurilised tegurid

- ▶ **Soovitud laste arv** on vähenenud taastetasemest allapoole (põlvkonnas 1991–1995 1,99 last, 1996–2002 1,92 last)
- ▶ **Arusaam lapsevanemaks saamisest** on muutunud. Lapsevanema olemist peetakse varasemast vähem enesestmõistetavaks.
- ▶ Muutunud arusaamaga **seostub väiksem soov** lapsi saada.

JOONIS 14. Nende vastajate osakaal, kes nõustuvad väitega „Naisel/mehel peavad olema lapsed, et end täiel määral teostada“, Eesti naiste ja meeste sündipõlvkonnad 1926–2002

Allikas: Eesti pere- ja sündimusuuringu teine (2004–2005) ja kolmas (2021–2022) ring. TLÜ EDK arvutused.

Praegune olukord: majanduslikud tegurid

- ▶ **Laste kasvatamise arvestuslik kulu** on ühe lapse kohta 565 € kuus (2025).

Ligikaudne arvestuslik kulu, mida pered kannavad laste 20. eluaastani (inflatsiooni ja mastaabisäästu arvestamata, lastetoetus ja lasterikka pere toetus on pere kuludest maha arvestatud):

1. lapsega pere – 116 000 €
2. lapsega pere – 232 000 €
3. lapsega pere – 236 000* €
4. lapsega pere – 347 000* €

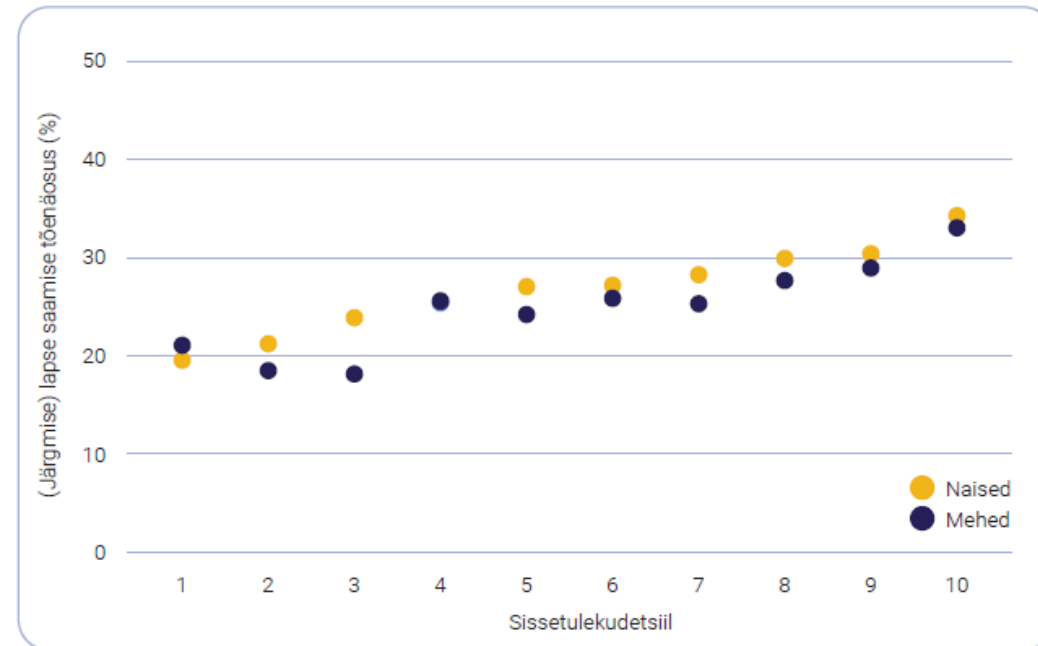
* **Suuremate perede panus** on näidatust **suurem**, sest lasterikka pere toetust makstakse vaid ajal, kui peres kasvab kolm või enam toetusesaajat last.

Perede **majanduslikus panuses sisaldub ka **tasustamata hooletöö**

Praegune olukord: majanduslikud tegurid

- ▶ **Laste kasvatamise kulu on märkimisväärselt suur:** arvestuslik kulu ühe lapse kohta 565 € kuus (2025).
- ▶ **Lapse saamise tõenäosuse seos sissetuleku suurusega on nii meestel kui naistel positiivne.**

JOOINIS 10. (Järgmise) lapse saamise seos sissetulekuga, Eesti 19–44-aastased mehed ja naised 2021–2022

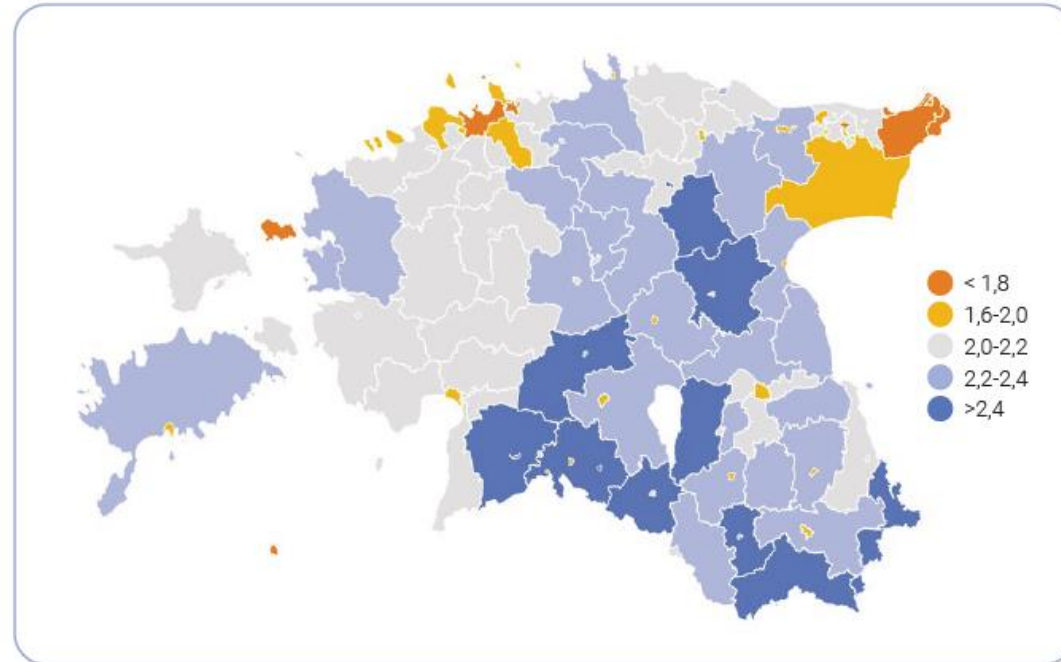

Allikas: Erinevate registrite andmed seisuga 01.01.2024. TLÜ EDK arvutused.

Praegune olukord: majanduslikud tegurid

- ▶ **Laste kasvatamise kulu on märkimisväärselt suur:** arvestuslik kulu ühe lapse kohta 565 € kuus (2025).
- ▶ Lapse saamise **seos sissetuleku suurusega** on nii meestel kui naistel **positiivne**.
- ▶ Elamine **suurtes linnades** tähendab väiksemat laste arvu, mis on ilmselt seotud **sobiva eluaseme kättesaadavusega**.

JOONIS 11. Keskmine laste arv elukoha järgi, Eesti naiste sündipõlvkonnad 1971–1977

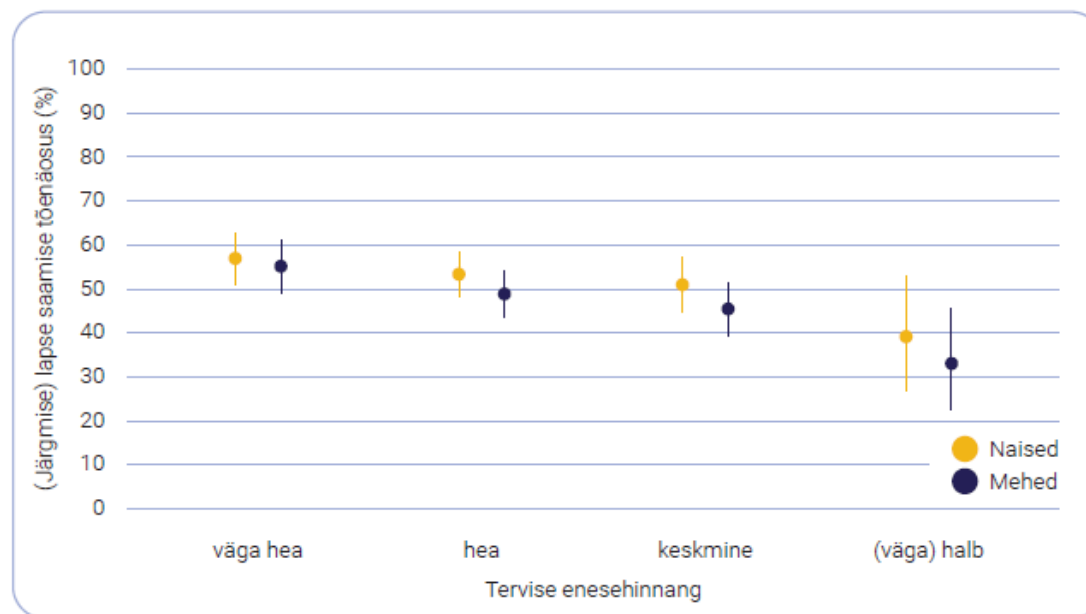
Allikas: 2021. aasta rahvaloendus. TLÜ EDK arvutused.

Praegune olukord: tervisetegurid

- ▶ **Kehvem (füüsilise) tervise enesehinnang** seostub nii meestel väiksema sooviga lapsi saada.
- ▶ **Vaimse tervise probleemid** on seotud keskmisest väiksema sooviga lapsi saada ja väiksema ideaalse laste arvuga.

JOONIS 18. (Järgmise) lapse saamise kavatsuse seos tervise enesehinnanguga, Eesti 19–44-aastased mehed ja naised 2021–2022

Allikas: Eesti pere- ja sündimusuuring 2021–2022. TLÜ EDK arvutused.

Tegurite pingerida: ÜRO uuring (14 riiki)

„Milliste tegurite tõttu Te olete saanud või tõenäoliselt saate vähem lapsi kui soovite?“	% vastanutest
1. Rahalised piirangud	39%
2. Töötus/töökoha ebakindlus	21%
3. Eluasemega seotud piirangud (väiksus, kõrge hind jms)	19%
4. Poliitiline/sotsiaalne olukord (pandeemia, sõda jms)	14%
5. Sobiva kaaslase puudumine	14%
6. Meelemuutus (ise/partner hakkas soovima vähem lapsi)	13%
7. Viljatus või raskused rasestumisel	12%
8. Halb füüsiline tervis või kroonilised haigused	12%
9. Piisava/kvaliteetse lastehoiu puudumine	12%
10. Kaaslase ebapiisav panustamine kodutöodesse/lastehoidu	11%
11. Mure kliimamuutuse või keskkonna degradeerumise pärast	9%
12. Raseduse/sünnitusega seotud med.teenuste kättesaamatus	7%
13. Meditsiinipersonali surve	5%

Kas poliitikameetmega saab sündimust mõjutada?

- ▶ **Kirjanduses** leidub tõendust lastehoiu, vanemahüvitise, lastetoetuste ja viljatusravi positiivse mõju kohta.
- ▶ **Mõju mõõtmine** eeldab häid andmeid ja täppismeetodeid.
- ▶ **Eestis** on tõendatud **vanemahüvitise ja lasterikka pere toetuse** positiivne mõju.
  - ▶ **Vanemahüvitis** suurendas teise lapse sünni tõenäosust **5,5** protsendipunkti ja kolmanda lapse sünni tõenäosust **3,7** protsendipunkti
  - ▶ **Lasterikka pere toetus** suurendas kolmanda lapse sünni tõenäosust **3,8** protsendipunkti
- ▶ Perepoliitika meetmetel on ka **muud mõjud** (nt erineva laste arvuga perede majandusliku **ebavõrduse vähendamine**).

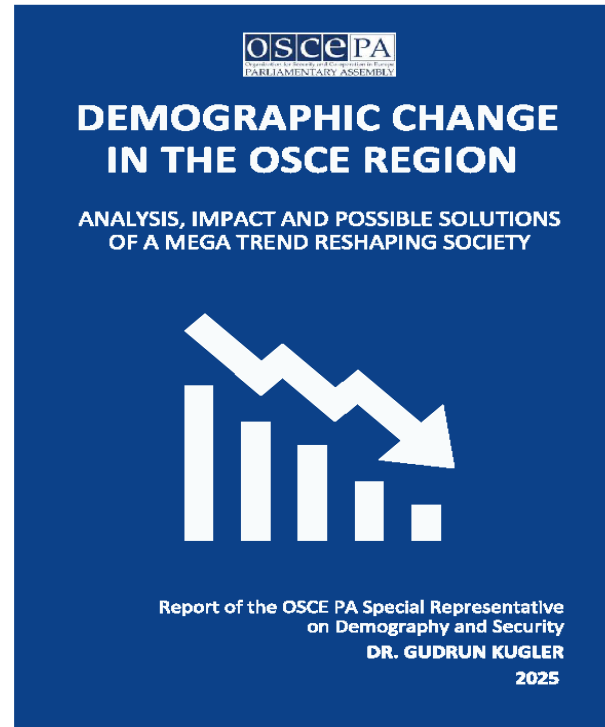
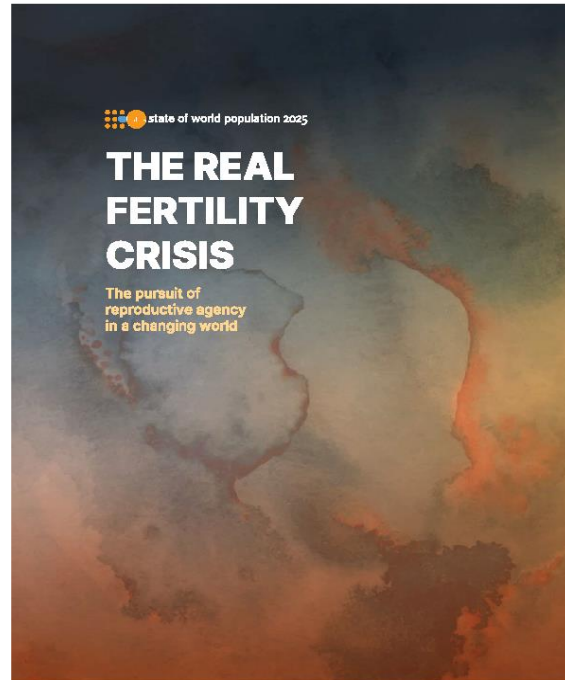

Kokkuvõtteks

- ▶ **Olukord on halvenenud — kahanemine võimendub**
Väikesearvulised põlvkonnad saavad vähem lapsi kui eelnevad
- ▶ **Olukord on halvenenud — vastutegurid tugevnenud**
Kriiside mõju, potentsiaalsete lapsevanemate arvu vähenemine
Lapsevanemaks saamise ea tõusu jätkumine
Lapsevanemaks saamist puudutavate arusaamade teisenemine
Lastega seotud kulude suurenemine
Oma kodu soetamise keerulisemaks muutumine
Vaimse tervisega seotud murede esilekerkimine
- ▶ **Nende muutuste tõttu tuleks noori/peresid enam toetada**
Perepoliitika **põhimeetmete** tugevdamine
Uute võimaluste otsimine ja leidmine **teistes valdkondades**
- ▶ **Ka meetme väike positiivne mõju loeb** (kumuleerub ajas)

Aitäh kuulamast!

Laste saamise ja kasvatamise toetamine - analüüs ja ettepanekud

26.08.2025

Hanna Vseviov

SOTSIAALMINISTEERIUM

- Komplekssed probleemid nõuavad mitmekülgseid lahendusi – ühte võlumeedet pole olemas!
- Poliitikameetmete kaudu saab mõjutada vaid üht osa sündide languse põhjustest, ent ka selle mõju on ajas suure kaaluga.
- Klassikaliste perepoliitika meetmete kõrval tasub otsida lahendusi ka teistest poliitikavaldkondadest.
- Inimeste valikuvabadust laste saamise osas tuleb austada ning pakkuda tuge seal, kus seda soovitakse ja vajatakse.

Laste arvu vähenemise hinnanguline mõju riigieelarvele

(võrdlus 2025.a eelarvega, arvesse on võetud isikustatud sotsiaal-, haridus- ja tervishoiukulud)

	2026	2027	2028	2029	2035	2050
RE koondmõju	28,1	46,5	66,4	83,9	185	344
sh perehüvitised	-10,0	-25,9	-25,9	-21,2		
Isikustatud kulude vähenemine	30,6	49,9	70,5	89,0	195	420
Otseste tulude vähenemine	-2,5	-3,3	-4,2	-5,0	- 10	- 75

Ettepanek 1 - vastukaaluks sündide edasilükkamisele

- Vanemahüvitise täiendamine elemendiga, mis pakuks vastukaalu majanduslikele stiimulitele lapsevanemaks saamist veelgi rohkem edasi lükata, nt suurema hüvitise maksmine teatud vanuseperioodil.
- Vanemahüvitise korrigeerimine kahe lapse sünni vahepeal toimunud palgakasvu järgi.
- Vanemahüvitise maksmine soodustingimustel, kui ema on kahe lapse sünni vahepeal töötanud kolme aasta jooksul nt vähemalt kuus kuud.

Ettepanek 2 - majandusliku toimetuleku toetamiseks

- Peretoetuste korrigeerimine vastavalt elukalliduse tõusule.
- Peretoetuste suurendamine lapse ülalpidamiskulude (2025.a 565 eurot lapse kohta) paremaks katmiseks.

TABEL 4. Lapsetoetuse ja lasterikka pere toetuse suurused nende tõstmisel iga-aastaselt tarbijahinna indeksi võrra ning nende tõstmise rahaline mõju riigieelarvele.

	2025	2026	2027	2028	2029
Lapsetoetus					
Peres 1 laps	80	83	86	89	92
Peres 2 last	160	166	171	177	184
Peres 3 last	260	269	279	288	298
Peres 4 last	360	373	386	399	413
Eelarve miljonites (SKA prognoos märts 2025)	263,1	256,8	249,7	242,7	235,4
Indekseerimisega eelarve (3,5% aastas)		265,8	267,2	268,2	268,4
Indekseerimisest tulenev tõus		9,0	17,5	25,5	33,0
Lasterikka pere toetus					
Peres 3-6 last	350	362	375	388	402
Peres 7 ja enam last	650	673	696	721	746
Eelarve miljonites (SKA prognoos märts 2025)	130,4	127,2	123,7	120,3	116,7
Indekseerimisega eelarve (3,5% aastas)		131,7	132,4	132,9	133,0
Indekseerimisest tulenev tõus		4,5	8,7	12,6	16,3

TABEL 5. Peretoetuste osakaal laste ülalpidamiskuludest pakutavate meetmete korral

			Hetkel kehtiv		Meede 5.1: lapsetoetus 100 € + lasterikka pere toetus		Meede 5.2: lastetoetus 141 € + lasterikka pere toetus		Meede 5.3: lastetoetus 50% ülalpidamiskulust	
Laste arv	Perede arv	Ülalpidamiskulu (€)	Peretoetused kokku (€)	% ülalpidamiskulust	Peretoetused kokku (€)	% ülalpidamiskulust	Peretoetused kokku (€)	% ülalpidamiskulust	Peretoetused kokku (€)	% ülalpidamiskulust
1	81 971	564	80	14%	100	18%	141	25%	282	50%
2	54 380	1128	160	14%	200	18%	282	25%	564	50%
3	19 746	1692	710	42%	750	44%	723	43%	846	50%
4	3 486	2256	810	36%	850	38%	964	43%	1128	50%
5	691	2820	910	32%	950	34%	1105	39%	1410	50%
Täiendav kulu			0,0 milj €		57,3 milj €		151,5 milj €		514,6 milj €	
Kokku			397,0 milj €		454,3 milj €		548,5 milj €		911,6 milj €	

Ettepanek 3 - sobiva eluaseme kättesaadavuse suurendamiseks

- Eluaseme soetamist või rajamist toetavate meetmete väljatöötamine ja taskukohase üürisektori arengu soodustamine.
  - II pensionisamba varade kasutamine kinnisvaralaenu tagatisena
- Peredele esimese lapse eest makstava igakuise lapsetoetuse kogusumma välja andmine avansilise maksena kodu soetamiseks.

Ettepanek 4 - töö- ja pereelu ühildamiseks

- Vanemahüvitise kasutamise õiguse laiendamine vanavanematele või teistele last tegelikult kasvatavatele isikutele.
- Peresõbralikku töökultuuri edendamine, mis toetab vanemate töö- ja pereelu ühildamist, vähendab tööturul esinevat ebavõrdset kohtlemist ning soodustab meeste aktiivsemat osalemist laste eest hoolitsemisel.

Ettepanek 5 - füüsilise ja vaimse tervise toetamiseks

- Vaimse tervise toe kättesaadavuse parandamine pere planeerimise, lapseootuse ja sünnijärgsel perioodil.
- Viljakust säilitava ja laste saamist toetava ravi kättesaadavuse laiendamine ning viljakusteadlikkuse edendamine.
- Asendusemaduse seadustamine altruistlikel eesmärkidel ja tervisest tingitud põhjustel.

Ettepanek 6 - paarisuhete ja vanemluse toetamiseks

- Paarisuhte ja vanemluse alase nõustamise ja koolituste kättesaadavuse parandamine.
- Õppematerjalide ning veebipõhiste täienduskoolituste väljatöötamine, et toetada pereelu, paarisuhete, vanemluse ja seksuaalhariduse teema käsitlemist kõikides kooliastmetes.
- Ühiskondliku arutelu soodustamine laste saamist puudutavate hoiakute muutmiseks.

Ettepanek 7 - rahvastikupoliitika paremaks koordineerimiseks

- Rahvastikupoliitika valitsuskomisjoni juhtimise viimine Riigikantselei juurde, et see pakuks valitsusele tervikliku rahvastikupoliitika kujundamisel suuremat tuge.

Aitäh kuulamast!

Hanna Vseviov
Hanna.Vseviov@sm.ee

